

MAGYAR SIKETNÉMA-OKTATÁS

A „Siketnéma-Intézeti Tanárok Országos Egyesületének“ hivatalos lapja.

A siketnémák oktatásával foglalkozók szakközlönye.

Megjelen minden hó 1-én legalább 1 ivnyi terjedelemben.

== Előfizetési ár: ==	Felelős szerkesztő :	Szerkesztőség és kiadóhivatal:
Egész évre:	N É M E T H L Á S Z L Ó.	Kecskemét,
Tagok számára 7 kor.	Kiadó és laptulajdonos:	Templom-útca 95. szám.
Mások számára 12 kor.	A Siketn.-int. Tanárok Orsz. Egyesülete.	

TARTALOM: Hat osztály-e vagy nyolc osztály? Gönczi Gyula. — Az általánosról és az egyesről. Borbély Sándor. — Kiejtési gyakorlatok. Németből fordította: Deschensky Ferenc. — Szakirodalmi szemle. — Általános pedagógiai szemle. — Hírek.

Hat osztály-e, vagy nyolc osztály?

»Mit ér az embernek születni, ha szelleme, e szikrája az istenségnek, a tudatlanság sötétségéből nem váltatik meg.« Ha nem ez a mondás is, de ennek az igazságnak érzete indithatta az első siketnéma-oktatót arra, hogy a siketnéma szellemét, melyet a hallás hiánya miatt a tudatlanság sötétsége fogva tart, felszabadítsa s a tudás fényes csarnokát megnyissa előtte; ennek az érzésnek meggyőző ereje hatja át ma is mindazokat, kik a siketnémák tanításával foglalkoznak, hogy őket minél tökéletesebb emberré tegyék; s ennek az érzése indítja könyörületre a nagy közönség szívét, hogy filléreivel támogassa az iskola munkáját, amelytől gyámoltjai tökéletességét várja.

A siketnéma-intézeteknek tehát nemcsak növendékeik iránt vannak kötelességeik, hanem azokkal szemben is, akik áldozatkészségükkel lehetővé tették az intézetek létesítését s állandóan résztvesznek annak anyagi fentartásában. És be kell ismernünk, hogy e nélkül nálunk a legnagyobb hivatottság mellett sem mehetnénk semmire, mert az állam nem pótolja a társadalom áldozatkészségét. Már csak ezért is mindent el kell követnünk, hogy a közönség érdeklődését ébren tartsuk s jóindulatát oktatásügyünk érdekében a jövőre is biztosítsuk. Ezt pedig csak úgy érjük el, ha iskoláinknak oly szervezetet adunk s abban növendékeinek oly képzést nyújtunk, mely által a siketnéma valóban hasznos és értelmes tagja lesz a társadalomnak, vagyis: *munkás a munkások és ember az emberek között.*

Vajjon megfelelünk-e ma ezen kívánságnak? Nem. Munkást csak adunk a munkásoknak, de *embert* nem bocsájtunk az emberek közé. Én ennek okát első sorban nem magunkban, a nevelőkben, hanem iskoláink *hézagos, egyöntetlen* szervezetében találom. A sokat hangoztatott zsúfoltságot nem is említem.

Van nekünk egy jó — merem állítani, hogy jó — tantervünk, melynek egyes részeit, ha különbözőképp értelmezik is némelyek, de mindannyian ugyanazon célhoz jutnak s a legkisebb ösvényt sem hagyhatják taposatlanul, ha a vég célhoz el akarnak érni. Nagy mező ez a tanterv. Idő és eszköz kell a megműveléséhez.

Tantervünk egységessé teszi a munkát és a célt, de intézeink nem egységeseek, időnk és eszközünk pedig kevés van.

Én azt hiszem, hogy az, aki vagy akik tantervünket készítették, munkaközben nem arra gondoltak, hogy szűk viszonyainkra való tekintettel hány osztályú iskolák állíthatnak majd fel, hanem az lebegett a szerző szeme előtt, hogy *mit* és *mennyit* kell a siketnémának nyújtánunk, ha érzékű társaival egyenlő embert akarunk belőle nevelni. Ez így lehetett és így is volt egyedül helyes és okos dolog.

Mindnyájan elismerjük, hogy arra, amit a tanterv megkíván az iskolától, az utolsó betűig szüksége van a siketnémának, mert különben nem lesz nyelve és reál ismeretek híján nem boldogul az életben. Tudjuk azt is, hogy a tanterv követelményeinek csak részben tehetünk eleget, illetőleg az abban foglaltakat csak részben hajthatjuk végre, mégis panaszkodunk, hogy a célt nem értük el, pedig mennyit fáradtunk. Elkeseredésünkben sokszor okoljuk növendékeinket, az *anyagot*. Pedig nincs miért kétségbe esnünk a sikertelenségen. Hisz' tudjuk, hogy tavasszal nem szánhattunk elég mélyen, mert nem volt meg hozzá a szükséges erőnk, sőt a nyár jótékony érlelését se vártuk be egészen, hanem még zölden levágtuk a vetésünket. Biz' ilyenkor a szem megszorul és kevés a sulya.

Hogy a siketnémaoktatás célját elérjük, ahhoz szükséges, hogy mindazt, amit a tanterv előír, elvégezzük. Erre a munkára 8 évet ad a tanterv, vagyis 8 osztály számára osztja be a tananyagot. Ennél kevesebb idő alatt nem végezhetjük azt el. Ha pedig nem végeztük el, nem értük el a célt. Munkánk hiábavaló, vagy legjobb esetben fél munka volt. Mire valók hát a 6 osztályos intézetek, ha nem nyújthatnak egészet s nem érhetik el a

célt. Növendékeiket fél tudással, de fogyatékoságuk teljes érzé-
tével bocsájtják az életbe. Megmutatják nekik az ígéret földét,
de nem vezetik őket oda be. »A fél munka mindenkor csak
félszeg műveltséget ad s amíg ez az ész kapkodó bizonytalan-
ságával leveri és gyötri, addig az oktatás egész munkája az érte-
lmet megnyugtatja s a kedélybe összhangot visz bele.« (Pivár.)

Egy miniszteri rendelkezés azt mondja ugyan, hogy: »a VI.
osztályú intézetek a VII. és VIII. osztályok fontosabb anyagá-
ból néhányat, legalább a főbb vonásokban dolgozzanak fel a
VI. osztályban.« Ez nem segít a dolgon. A VI. osztálynak azért
van annyi anyaga, amennyi van, mert annál többet nem lehet
hasznos eredménnyel végezni. Ha lehetne, nem volna szükség
a VII. és VIII. osztályra, hogy a képzést befejezhessük. Ha tehát
azt hisszük, hogy a két utolsó osztály követelményeit csak rész-
ben is pótolhatjuk a VI. osztály anyagának megrövidítése, vagyis
az alap megrendítése nélkül, akkor nemcsak magunkat csaljuk,
hanem növendékeinket is meglopjuk. Ki ne mosolyogna meg
engem, ha ezt mondanám: Igaz ugyan, hogy $2 \times 2 = 4$, de én
tudok olyan számolási eljárást, hogy a 2×2 szorzata nem 4, ha-
nem 5 egység lesz. Ilyen 5 egységes kétszerkettőnek tartom én
a siketnémák VIII osztályos VI osztályú intézetét. Amolyan
szellemes felezése ez a XII-nek. Csakhogy az ily kettedrésznek
koronákra való beváltása ellen a felező tiltakoznék legjobban.

A VI. osztályban még csak összehordtuk és megismertet-
tük a *nyelv* nagy anyagát, melyből a *beszéd* diplomát akar-
juk megépíteni s ha kedvező volt az idő, a falakat is felrakhat-
juk még, de a nagy épület mennyezet és tető nélkül marad.

Érezte és érzi visszás állapotunk tarthatatlanságát vezetőse-
günk is. Erre vall legalább az a legújabb intézkedés, mely a VI
osztályú intézetek igazgatóságainak kötelességévé teszi felhívni a
szülők figyelmét arra, hogy VI. osztályt végzett gyermekeiket,
ha »gyermekeik tovább képzésének költségeiről gondoskodhatnak,«
adják VIII osztályos intézetekbe. Vajjon léssen-e ilyen csak egy
is!? Hisz' mindnyájan ismerhetjük növendékeink szegénységét.
Az a pár tehetősebb szülő is, kinek módjában volna ezt tennie,
örül, ha gyermeke egy iskolát kijárt. Ő ennyivel is megelégszik.
Igy nem lehet segíteni az általános bajon. Itt lassú, de biztosan
célhoz vezető intézkedés alapját kell kezdeményezni. *Ez első sor-
ban minden intézetnek fokozatosan VIII osztályúvá való fejleszté-
se.* Ezt kívánja nemcsak a siketnémaoktatás célja, követeli a

tanterv szelleme, hanem szükségessé teszi a társadalom érdeklődésének ébrentartása, áldozatkészségének növelése és a siketnémák eljövendő általános tankötelezettsége.

Szinte hallok az intézetek vezetőinek kiáltását, kiknek a semmiből kell növendékeik élelméről gondoskodni, *hol a pénz!?* Hát kérem, én e tekintetben, ha rajtam állana, az ügy, a siketnémák érdekében igen radikális eljáráshoz folyamodnám. Inkább két élehetetlen VI osztályos intézetből csinálnék egy életerős VIII osztályú intézetet, mint másik két új hatosztályost állítsak fel. De erre nem kerülhetne a sor, mert akaraterővel és előrelátással mindent helyes kerékvágásba lehet még terelni. Különben is az állami gyermekmenhelyek felállításával oly jelentékeny segélyforráshoz jutottak az intézetek, amit pár év előtt remélni sem mertek volna. Aztán a nagyközönség is szivesebben támogatja továbbra is azt az iskolát, melynek létesítésében része van, mint egy új alapításához járuljon adományával. Ki hitte volna ezelőtt 10 évvel, hogy 1906-ban 16 intézet lesz hazánkban, melyekben 1010 siketnéma nyer oktatást? Ez valóban szép eredmény és *elég is* egyelőre az új intézetek létesítéséből, mert ezek úgy szét vannak szórva az országban, hogy minden vidéknek van könnyen hozzáférhető iskolája. A most következő 10 évet fordítsuk arra, hogy első sorban a meglevő 16 intézet mind VIII osztályú legyen, amikor azokban körülbelül 1500 növendéket lehet tanítani.

Az osztályok kifejlesztése után következik egy másik feladat az intenzív fejlődés szolgálatában, melynek segítségével — hiszem — a tanterv szellemének utolsó betűjéig megfelelehetünk s a nagyközönség várakozását teljesen kielégíthetjük. *Ez a párhuzamos alsó osztályok felállítása.*

Általános a vélemény, hogy az első osztályban 8 növendéknél többet nem lehet a tanterv kívánalmainak megfelelően oktatni. Ezt az álláspontot elvben a miniszter is magáévá tette, de gyakorlati keresztülvitelétől maguk az intézetek igazgatóságai is fáznak, mert félnek a felső osztályok elnéptelenedésétől. Ez nem is ok nélküli aggodalom, melynek még azzal a rendelkezéssel sem lehetne teljesen elejét venni, hogy az egyszer felvett növendékre a tankötelezettséget kimondjuk. Marad tehát a régi, rossznap tapasztalt állapot. Ezen csak a párhuzamos alsó osztályok felállításával lehet segíteni. Még pedig *legyen párhuzamos az alsó három osztály.* Ha ilyen beosztás mellett az első osztályba 8 növendéket veszünk fel, akkor nemcsak a 3 alsó osztály vé-

gezheti kifogástalan eredménnyel feladatát és pótolja a nyelvtanulásban a családi iskola tehetetlenségét, hanem a IV. osztálytól kezdve is, amikor az összevonás megtörtént, biztos sikerrel nézhetünk munkánk elé, elérjük a kitűzött célt s VIII. osztályból mint beszélő embert bocsájthatjuk növendékeinket az emberek közé.

Nem mulaszthatom el itt felemlíteni, hogy a 3 alsó párhuzamos osztály létszámában visszamaradt gyenge növendékek-ből idővel meglehetne alapítani a *gyengetehetségű siketnémák* iskoláját. Az ily növendékeket ez idő szerint képezhetetlennek nyilvánítják az intézetek, s igyekeznek megszabadulni tőlük.

Minden intézetnek 8 osztályúvá való fejlesztését halaszthatatlan dolognak tartom a *tovább képző* szempontjából is. Hol kezdje a továbbképző munkáját, ha különböző osztályokat végzett növendékei lesznek? A VII. osztály anyagán semmi esetre sem kezdheti. Így a VI osztályú intézetek csak kerékkötői lesznek a továbbképzőnek, akár az ipar, akár a gazdasági képzés szolgálatában áll majd az. Továbbképzőre pedig szükségünk van, még pedig nagyobb, mint ismétlő tanfolyamokra. Ez utóbbiak tanításában különben is mindenkor csak a főváros siketnémái részesülhetnének, mert vidéki városban létszámbiány miatt nem szervezhetők.

Node mindenek felett első és legfőbb az ország összes intézeteinek VIII osztályúvá való fejlesztése. Az ily irányú akciót bizonyára vezetőségünk is örömmel fogadja a vidéki felügyelő bizottságok részéről. Nem is volna semmi értelme az elé akadályt gördíteni. Már Wlassics, volt vallás- és közoktatásügyi miniszter is kifejezte erre vonatkozó óhaját azon rendeletében, melyet 1899-ben új siketnémaintézetek felállítása tárgyában adott ki. Ha akkor az anyagi viszonyoktól való félelem hatása alatt magunkévá tettük is a VI osztályú intézetek létesítésének elvét, ma már az eredményből meggyőződhattünk annak, a siketnéma oktatás célját akadályozó, káros voltáról.

Érzem, hogy azt, amiket itt elmondottam, sokak »merész gondolat«-nak minősítik. Pedig én nem ideális állapotot festettem, hanem egy utat óhajtottam megjelölni, melyen haladva elérhetőnek vélem a siketnémaoktatás célját s a jól végzett munka tudatában nyugodtan bocsájthatjuk növendékeinket az élet nagy iskolájába. Nem tévednek azok ott el. Ezekre nem illenek majd rá *Ovid* szavai: »Vivit, et est vitae nescius ipse suae,« — mert nemcsak életéről, hanem annak rendeltetéséről is tiszta tudata lesz.

Gönczi Gyula.

Az általánosról és az egyesről.

A siketnémák tanítása sem hagyhatja figyelmen kívül azokat az elveket, melyek az érzékűek szellemi foglalkoztatásánál az értelem erősítésére irányadóknak jelentettek ki.

Ez elvek oly magasan állók, oly általánosak, hogy a siketnémák sajátlagos tanításmódjára is vonatkozhatnak.

Míg tehát az érzékű gyermekek tanítói mostanság szokatlan gyakorisággal és előszeretettel látogatják a mi mezőinket, hogy általános elveiknek részletes és helyes feldolgozására nálunk az igazi módot és példát meglássák és tanulmányozzák: mi megpróbáljuk, hogy az általános didaktika mezejéről veszünk egy-egy általános elvet, hogy a magunk céljaira részletesen kidolgozzuk, mert a mi ügyünket feltétlenül előbbre viszi s nem lehetetlen, — a mint a példák mutatják — hogy az általános tanítás módjának is szolgálatot tehetünk.

Egyik ilyen elv, didaktikai kijelentés, tétel stb., melyet ez alkalommal fejtegetés tárgyává kívánok tenni: az *elemző* és *összerakó* (analitikai és szintetikai) tanításmód, vagy a *dedukció* és *indukció* módszere, melyet az *általános* és *egyes fogalmak* címe alatt kívánok tárgyalni.

Hogy valamely ismeretbe bevezesse a tanítványát az ő tanítómestere és az illető ismeret felett tájékozottá, úgyszólván úrrá tegye őt: két féle út és mód van. Egyik: a kész tényt, a kialakult véleményt, a leszűrődött igazságot, az elért célt stb. odaállítják a tanítvány, az oktató alany elé és a nélkül, hogy őt előzetesen tájékoztatnók, vagy előkészítenők, az övénel több tudásunk tekintélyével kijelentjük pl. hogy: az Isten mindenható, ez a két háromszög egybevágó, a földön levő dolgok ásvány-, növény- és állatországra oszlnak stb. stb. Ha aztán látjuk, hogy kijelentéseink befogadására nincs meg a meggyőződés és erőszakosságunkat enyhíteni akarjuk, következnek a *mert*-ek, mindaddig, amíg tartanak a bizonyító érveink, vagy amíg a részletezés oly elemmé lesz, hogy a tanítvány esze is felfogja a felállított tétel és a bizonyító érvek közötti láncolatos összefüggést.

Ez az analitikai eljárás.

A másik módja az ismeret-közlésnek az, hogy egyes hasonló eseteket, jelenségeket, tulajdonságokat állítok a tanítvány elé és a több hasonlót vele vétetem észre, aztán pedig e hasonlóságokat általánosítom. Így: a tyúk állat, a ló állat, a tehén állat; az a háznál él, ez is, ez is; tehát: a tyúk, ló, tehén házi állat.

Ez a szintetikai eljárás.

Az a kérdés most: melyik eljárás a célszerűbb?

A tanításmódok leírt történetéből s általunk is ismerhett régibb emberek példáiból azt látjuk, hogy a XIX. száz évnek legalább is a közepéig majdnem kizárólag az analitikai eljárás volt az uralkodó. Ez időtájt óta azonban lassanként és

fokozatosan kezd nagyobb és nagyobb mértékben érvényesülni a szintétikai eljárás. Mai időben — az elemi oktatás fokán — ez utóbbi metódus alkalmazása annyira gyakoribb és használtabb már az analitikai eljárásnál, hogy habár használjuk is ez utóbbit, de mintegy félve, hallgatagon tesszük. Az összerakó metódust azonban, mint a jó tanításnak legkiemelkedőbb tulajdonságát lépten-nyomon emlegetjük, hangsúlyozzuk.

Az analitikai eljárásnak akkor volt nagy divatja, midőn a tudomány, a tudás tartalmi része volt a cél, a fődolog; ma pedig midőn a gyermeki lélek munkaképességét, teherbirását is vizsgálat tárgyává tesszük, midőn a gyermeki lelkek egyéni tanulmányozása lett a tanítási (s nevelési) jelszó: ma az ismeretszerzésnek útját, a könnyebb megismerési módot, a *hogyan* is kiváló figyelemre méltatva, a szintétikai módot alkalmazzuk.

Azt mondhatnók e kétféle eljárásról: az analitikairól és a szintétikairól, hogy: »az közelebbi útát jelöl meg, ez pedig hamarabb vezet célhoz!«

És miért van mégis, hogy ha az analitikai mód a közelebbi útát mutatja és ennek segélyével a multban is aránylag épen annyi tudós ember nevelődött mint ma, hogy e közelebbi útát elhagytuk és a kerülőbb útát választottuk, mely céljainkhoz állítólag hamarabb elvezet?

Ennek okát abban véljük megtalálhatni, hogy a mult idők iskoláinak nem volt oly sok, oly sokféle tanítani valója. Ma egy elemi iskola sem adja alább az ő megtanítani valóit 10–15-féle ismeretágnál, tantárgynál. És mi, siketnémák iskolái is hogy vagyunk?! A helyett, hogy egy dolgot hajtanánk végre közmegegyezésre, hogy t. i. a némát tanítsuk meg beszélni: programunkba szintén 10–15 féle célt veszünk fel. — De ne legyen erről ezúttal több szó. A régi iskola a kevés megtanítani valójával neki mehetett az analitika közelebbi, de nehezebb útjának, mert máskülönben nem voltak oly fáradtak, kimerültek a tanítványai, mint a mostaniak és több ideje is volt az ismétlésre, ami pedig az ismert mondás szerint: a tudományok anyja. A régi iskola őszhajú tanítványa ma is tudja, amit gyermekkorában tanult, a mai iskola gyermeke azonban a mult évi dolgát sem tudja számon adni.

Tehát mert ma több a gyermeki elmének a terhe, mint régen volt s talán enerváltabb is a mai gyermek szervezete, mint őseinké; azért kell ma az ismeretszerzés útjai közül a távolabbit bár, de a könnyebben járhatót, a célhoz hamarabb vivőt választani.

A gyermeki elme vizsgálója és ismerője ezen felül azt a tudományos érvet is latba veti még, hogy a gyermeki elme nem érett még meg az analitikai műveletre: a főtéelt (mely később bebizonyítandó) nem képes áttekinteni; befogadni meg épen csak az erőszak útján tudja; elméje tehát tompul. A szintétikai művelet az egyes körében mozog, mely a gyermeki lélekhez

közelebb van, ezt elismeri, ezt szereti, ezzel kedvből, érdeklődéssel foglalkozik a gyermek, ez tehát képző erejű ő reá nézve.

Egyéb okokat nem említve, ezért is elsőbbséget kell adnunk a szintétikai eljárásnak az analitikai előtt.

De vigyázzunk! Ha helyes e mondás valahol: Qui bene distinguit, bene docet, — itt nagyon is helyén van. Nem volna célszerű, ha minden eljárásunkat egy rendelvény szerint hajtánók végre.

Ha ugyanis indokolt a gyermeki lélek teherbíró képességét megfigyelnünk, végezzünk teljes munkát és vizsgáljuk azt a viszonyt is, mely a gyermeki lélek és az őt környező felnőttek világa között van. Mélyreható s részletes kutatásaink alapján azt kell megállapítanunk, hogy a gyermeket környező mindennap ismétlődő jelenségek, ismeretek, nem a gyermeki elme fokozatossága szerint fordulnak elé, hanem egyaránt szolgáltatnak alkalmat úgy az ösmertető, mint az elemző észműveletre. Így pl. azt mondjuk a gyermeknek: Hideg van a szobában, fűtsünk be, hogy meleg legyen. (Szintét.) — Befűtöttek. Azért van meleg, mert tüzet csináltak (Analit.).

Itt e két művelet majdnem egyforma könnyűnek tetszik, de mégis ha jól meggondoljuk: a szintétikai művelet az ő céltudatosságával több fejlettséget foglal magában, mint az analitikai az okadatolásával. Tehát az nehezebb s későbbi eredmény, mint az utóbbi. Máskor azt mondja a gyermek: vegyük fel az új ruhát, hogy vendég jöjjön. Itt az eszköz és cél kapcsolatban vannak már lelkében, egyik vonza a másikat, tehát azt is tudja: ha vendég jön, szokás új ruhát felvenni, azt is, hogy ha új ruhát vesznek fel, vendég szokott jönni. Az elemző és összetevő művelet egyformán él lelkében, csak épen a kifejező szót nem tudja még jól alkalmazni.

De a legtöbb esetben — gondoljuk csak el! — nem de bevégzett, tehát bebizonyítandó tények előtt áll az a gyermek, a ki a felnőttek társaságában nevelkedve, ezeknek nyilatkozatait hallja, beszédformáit ismétli, tetteit szemléli. Nemde még inkább bevégzett, tehát indokolásra, részletezésre váró tények előtt áll: midőn a természet működését látja anélkül, hogy a kész eredményt létrehozó erők előző eszmetételéről tudomással bírna?

Avagy mit jelent a kis gyermekek folytonos *miért*-je? Ez a sok *miért*? mind megannyi biztosító érv a mellett, hogy ez esetekben egy-egy tettekben kifejezett analitikai tétel vár megoldásra, mely szellemi művelet csak a részekre bontás segítségével történhetik meg.

Még azon esetekben is, midőn azt hisszük, hogy szintétikai műveletet végezzünk, akkor is részekre osztást csinálunk. És ez természetes is. Az életben nem a részek, nem a tényezők, hanem ezeknek összessége: az egész az, ami feltűnik és ami kiindulási pontul szolgál. Midőn pl. a kutyáról beszélünk, az emlősök és ragadozók szempontjából szintétikai ugyan az el-

járásunk, de midőn a kutya részeiről, tulajdonságairól beszélünk már bizonyító, analitikai a metódus. Felfelé összerakó, lefelé elemző. Sohasem végezhetünk összerakó ismeretgyűjtést a nélkül, hogy ne egy-egy ismeretes csomó lenne már kezdetben a kiinduló pontunk. Igen, mert ami tárgy, jelenség elénkbe kerül, az már kész összetétel. Csak a tudósok tudósa képes a legkisebb részeken, az elemeken kezdeni a szemlélést és fejleszteni az ismeretet. Mi, az emberiség tömege, a két véglet között imbolygunk szűkebb, vagy kiterjedtebb határok között, általán magunkat azzal, hogy egyes és részletdolog az, ami általános és egész; aztán megfordítva.

Tehát nem oly a metódusunk, mint ahogy felületesen gondoljuk.

Eddigi eszmemenetünket vonakoztassuk a nyelvre, a beszéd megtanulására is.

Itt is azt hisszük, sőt mondjuk is, hogy szigorúan összerakó, felépítő a metódusunk. Azonban ez is csak viszonylagos.

Vegyük föl példának e szót: *óra*. Az 1—2 éves gyermek előtt gyakorta ránézünk, rámutatunk az e fajtából való egyetlen tárgyra és ugyanannyiszor kiejtjük e hangcsoportot: *óra*. A nélkül, hogy tudná a gyermek, hogy mi összefüggés lehet e tárgy és hangcsoport között (magunk sem tudjuk!) a tekintély hatalma alatt elfogadja ezt igazságnak. Oly analitikai tételt erőszakoltunk tehát reá, melyet még csak meg sem kísérelünk részletezni. És így a ráerőszakolt tekintély alapján szedi magába a nyelv összes szavait és e szavaknak különféle összetételi változásait. Az elemzés pedig el is marad egész életen át, alig egynehány ember foglalkozik csak vele nyelvtudós korában.

Így tömi meg továbbá a kisdéd gyermek az agyát többek között például a korai versek, korai imádságok fogalmainak szavaival, melyeknek részletezésére, megismerésére csak jóval később kerül az alkalom. Mert a gyermek nemcsak sokat ért abból, a mit még nem tud mondani, de *sokat is beszél olyat, a mit meg nem ért*.

A siketnémák beszédtanításánál elfogadtuk legjobbnak azon irányt, hogy őket is általában oly módon tanítsuk meg beszélni, a hogyan az érzékű sajátítja el a beszédet.

Beletörődve abba, hogy a társadalom érzékű tagja is bizonyos erőszakosság mellett, a meggyőződés kizárásával a tekintély hatalma alatt tanulja meg az időmutatónak *óra* hangcsoportját: a metódusnak ezt a közelebbi utját választjuk mi is a siketnémák tanításánál és a tárgyra rámutatva megtanítjuk az időmérő készülék fogalmának *óra* hangcsoportját. Nem megyünk le tehát az elérhető elemekig, hogy t. i. ez eszköz *tiktak*-ot mond s így lehetne nevezni, hanem röviden *óra* lesz a neve. Az *ugat* szót sem a sok ú—ú, ú-ból származtatjuk, hanem röviden pontot teszünk utána.

Egyebekben is lehetőleg követnünk, utánoznunk kell a halló társadalom beszédtanulási és használási módját, mert ha oly

ismeretet nyújtunk növendékeinknek, amelynek használására, gyakorlására a nagytársadalom kevés, vagy semmi alkalmat sem nyújt, akkor életre nem való eszmét szolgálunk s betetőzésre nem jutható dolgot kezdeményeztünk. És itt ismét szerepe van az általánosnak és egyesnek, a felsőbb és alsóbb rendű fogalomnak.

Hogy tanítványainknak a legéletrevalóbb, leghasznosabb kifejezéseket nyújthassuk, igen-igen próbára teszi a legjobb anyagot kiválogatni akaró lelkiismeretes tanárt. Mert a tapasztalat itt is azt igazolja, hogy nem mindig a legalsóbb egyed a gyermekhez a legközelebbi. A szintétikai metódus általánosan jönnek mondható követése nehogy megtévesszen minket. Minthogy az elemekig itt se ereszkedhetünk le, hogy innen induljunk ki ismeretszerző útunkra, fogadjuk el itt is azt, hogy az elemek és a legmagasabb általánosság között mozgolódunk és ami a szintétikai eljárásához egyednek (a legkisebb résznek) minősített, az lefelé viszonyítva egy sor részletismeretnek csúcspontja, melyet elemző módon kell még megismernünk. Így a *ház* az *épülethez* viszonyítva alsóbb fogalom, míg ellenben a *mi házunkhoz*, a *szomszéd házához*, a *városházához*, *országsházához* stb. házhoz viszonyítva legfelsőbb fogalom.

Már most mi van a siketnéma gyermek lelkéhez közelebb: a *mi házunk* egyes fogalma-e, avagy a *ház* általános képze-e? Szó sem fér hozzá, hogy a *ház*-nak, mint általánosabb valaminek fogalma ragadja meg lelkét még akkor is, ha e képet a *mi házunk*-ról alkotja is meg.

Ugyanígy vagyunk a többi képpel is.

A nélkül, hogy további fejtegetést fűznék az alábbiakhoz, csak egyszerű kijelentésekre szorítkozom, amelyek alig hiszem, hogy megcáfolhatók lennének.

Így az *almáról*, *körtéről* s az ismertebb gyümölcsökről előbb s tisztább fogalmat nyer a gyermek, mint az általánosabb *gyümölcsről*. Viszont a *bátul*-, *tányéralma* s *nyakas körte* stb. szűkebb terjedelmű körét, csak az általánosabb alma, körte fogalma után ismeri meg.

A *hal* fogalma előbb való, mint az általánosabb *hidegvérűek*, *kopoltyúsok*; és megelőzi a szűkebb terjedelmű *harcsa*, *ponty* fogalmát is.

A szárnyasok osztályában a legnagyobb terjedelmet magában foglaló *madár* elnevezés megelőzi a kisebb terjedelmű rendek, fajok fogalmát, sőt az *egyes cinegét* is. Azonban pl. a *kakas*, *tyúk* stb. ismertebb alsó fogalmak vagy megelőzik a *madár* általános nevezetét, vagy legalább is egyidőben jelentkeznek azzal.

A *fa* előbb való mint az általánosabb *növény* és megelőzi az *akácfa* és a *mi eperfánk* fogalmát is.

Az *ember* csak a *pap*, *katona*, *cigány* stb. szűkebb terjedelmű fogalmak után kerül sorra, de megelőzi pl. az ugyancsak a kevésbé általános *férfi*-t.

Az általánosnak az egyessel való e harcát végig kimutatni lehetetlen, de azt folytonos figyelemmel kísérrünk a tanítandó gyermek és a tanítás eredménye érdekében felette fontos. Eszmefuttatásunk befejezésére vonjuk le, a mi levonható.

Az analitikai metódus vagy feltételez más ismeretet s ekkor csak ismétlünk s begyakorlást s tisztább áttekintést nyerrünk vele; vagy pedig megerőlteti az elmét.

A szintetikai eljárás kisebb terjedelmű ismeretkörből vagy egyedből indul ki és halad az általánosabb tétel felé, tehát általában inkább megközelíti a gyermeki lélek foghatóságát, azért ez arányban is alkalmazandó.

Nem mindig a szintetikai menet a legkönnyebb, mert az alsóbb fogalomnak több az ismertető jegye, melyet észbe kell vennie a gyermeknek. E mellett az is *igen lényeges*, hogy a kisebb, vagy nagyobb terjedelmű ismeret gyakoribb-e a gyermek környezetében.

Sok jelenség az analitikai tétel alakjában mutatkozik először s vár megfjítésre (villámlik, miért?); de a legtöbb ily jelenséget is meglehet szintézis (kísérletezés) útján magyarázni.

Sok ismeret nem vihető vissza alábbi ismeretekre, nem részletezhető, ezek tehát mint tények, kijelentett igazságok a tekintély hatása alatt magyarázat és meggyőződés nélkül kell, hogy a gyermek ismeretkörébe jussanak.

A siketnémák tanításánál az egy családba tartozható kifejezések (rokonértelmű szók és mondatok) közül azt kell előbb alkalmazni, melyet az élet is inkább használ — tekintet nélkül arra, hogy alsóbb, vagy felsőbb rendű — egyes vagy általános — fogalmat foglal-e magában.

Borbély Sándor.

Kiejtési gyakorlatok,

összekötve leolvasási, írási és olvasási gyakorlatokkal.

Hill: Utasításának II. része.

Köbrich átdolgozása után fordította: *Deschensky Ferenc.*

Első fok.

*A magán- és mássalhangzók,
valamint egyszerű hangkapcsok begyakorlása.*

Előgyakorlatok.

Ezen újabban nagyon fontosaknak talált és tudományos szempontból eléggé méltatott gyakorlatoknak célja, hogy növénydekeink figyelemre, különösen pedig a tanár szájának megfigyelésére szoktattassanak, hogy az előmutatott gyakorlatok pontos

utánzására képesíttessenek és hogy a beszédnél szükséges mozgások részleteinek megismerése és begyakorlása által magára a beszédre előkészíttessenek.

Sorrendjüket az az alapelv határozza meg, hogy a szembe-tűnőről a kevésbé felismerhetőre, — könnyűről a nehézre. A sorrend körülbelül ez:

1. Fegyelmezési gyakorlatok: felállás, zajtalan járás és leülés; széket hozni, letenni, félre állítani; táblát felemelni, megfordítani, letenni; ajtót, tolltartót kinyitni, betenni; asztalfiókot kihúzni, betolni stb.

2. Szembe-tűnő mozgások: a test egyenes tartása és fordítása menés közben, állva és ülve; a fej bólintása és rázása; kar- és kézmozgások: felemelés, nyújtás, kulcsolás stb.; egy kezlet a mellre, a fejre, a szájra tenni; egy újat a gégére, orra, ajakra tenni stb.

3. Tüdőgyakorlatok: papírszeletek és más könnyű tárgyak elfűvése; be- és kilélegzés (lehelés).

4. Ajak- és nyelvgyakorlatok: a száj nyitása és csukása; az ajkak csucsorítása, összeszorítása, nyitása; a felső metszőfogak az alsó ajakhoz tételése; a nyelv kiöltése, visszahúzása, görbítése, lökése (t t) és lebegtetése, az alsó és felső metszőfogak érintése.

5. A hang kicsalása.

6. Ideiglenes kísérlet az összes hangokkal.

Utasítások.

1. Az 1. és 2. alatti mozgásokat a tanár előbb egyenként, azután összekapcsolva mutatja és a növendékekkel utánóztatja. Ha utóbbiak némileg beleszoktak új helyzetükbe, főleg ha a honvágyat leküzdötték, ez rendszerint minden nehézség nélkül sikerül. Biztatólag hat a kicsinyekre, ha a tanár az előző évfolyam egy-két növendékét helyezve közéjük ezeket utasítja, hogy a mozgásait utánózzák. A tanár nyugodt és vig legyen. Makacsság és durvaság okozta zavarokat iparkodjék nyugodt határozottsággal megszüntetni. A gyakorlatok természetesen megfelelő szünetekkel addig ismételtetnek, amíg lehetőleg híven utánóztatnak s az összes növendékek által egyformán s úgyszólván gépiesen végeztetnek.

Sokkal nehezebbek az igényteleneknek látszó s a növendékek által önönmagukon meg nem figyelhető 4. alatti gyakorlatok a legfontosabb artikulátorikus szerveknek. Ha egyszerű bemutatás után a növendék nem tudja utánózni, akkor segítségül vehető a tükör, esetleg a tapintás érzéke is. Ezeket is addig kell gyakorolni, amíg a reprodukálásuk könnyű és biztos.

2. Szabad lehelés. A tanár lélekzék ismételten és muttassa a lehelés hatását a tükrön, a palatáblán, könnyű tárgyakon és a száj elé tartott kézen. Azután utasítsa a növendékeket, hogy hasonlóan járjanak el. Ha nem tennék, figyelmeztesse őket a mellkas emelkedésére és süllyedésére és leheljen ki erősebben.

De amint célhoz jutott, azonnal térjen ismét vissza a természetes lélekzésre. A természetességhez tartozik még a szájnylás kellő nagysága és a nyelv lapos, nyugodt fekvése.

Kezdetről fogva arra ügyeljünk, hogy a növendékek nyugodtan lélekezzenek és a levegőt ne egyszerre lökjék ki, hanem takarékosan bánjanak vele.

Hibák és ezek javítása.

a) A növendékek lehelés helyett hangot adnak. Ez a tanárra nézve csak kívánatos s azért előbb fikszirozza a hangot s térjen vissza később a leheletre.

b) »h« helyett »ch«-t mondanak. Előbb a ch-t fikszirozzuk s csak azután iparkodunk h-t nyerni, még pedig azért, hogy a növendékekkel száját és orrát befogatjuk. Ha már nem bírja visszatartani a levegőt, önkéntelenül kinyilik a szája és a levegő akadály nélkül kiömlik. A nyelvnek kiöltetése vagy annak kilehelés közben való gyenge leszorítása is célhoz vezet.

c) A levegőnek egy részét az orron keresztül bocsátják ki. Ezen a hiba rendszeren a tanuló renyheségének a következménye s eltávolítása az egész beszédoktatásra nagy fontossággal bír. Eltávolítása úgy történik, hogy az orrcimpák összeszorítása mellett erősen, lökészerűen végeztetjük a kilélekzést.

3. A hang kicsalása. Sok siketnémánál, különösen olyanoknál, akik némi hallással bírnak, elegendő a tanár hangadása, hogy tőlük hangot nyerjen. Sokszor azonban ez nem elégséges és mesterséges eljáráshoz kell folyamodnia. Ennek magyarázatául álljon itt a következő:

A legtöbb siketnéma néha-néha örömeiben, fájdalmában, félelmében, vagy mint az érzékeny önkénytelenül ad ki egyes hangokat, melyeket őshangoknak nevezünk. Ezek bármily kellemetlenül hangozzanak is, nagyon lényegesek és helyeslő jelekkel biztassuk a növendékeket ezek ismétlésére. A többség hamar észreveszi a tanár kívánságát, s minél többször ismétlik e hangokat, annál inkább jut öntudatra a lehelet és hang kiadásánál észrevehető izomérzés különbsége. Az olyanok pedig, akik csak nyitogatják a szájukat, de hangot nem adnak, mesterségesen hozandók oly lelki állapotba, amelyben hangot adnak. Miután a nevető gyermek hangja rendszeren a természetes magassággal bír, ajánlatos, hogy a nevető izmokat hozzuk mozgásba. A kellemetlen érzés felkeltéséhez csak a legvégső esetben folyamodjunk, mert ez könnyen túl magas, siró hangot idéz elő. Az így nyert hang megrögzítésére tessük a gyermek újját a gégejére s amint észreveszi annak rezgését, azonnal mutassuk meg neki, hogy ez a rezgés a puszta lélegzésnél hiányzik. A legközelebbi teendő most az, hogy a tanár gégején tudják megkülönböztetni a hangadást a lélekzéstől s hogy felváltva tudjanak hangot vagy leheletet adni.

Az előbbiek által csak a nyers működését nyerjük a beszéd-szerveknek. És miután a siketnéma önmagán nem veszi észre, hogy a kellő magasságban, a kellő tisztasággal és erővel adja-e a hangot, a tanár feladata ezt az őshangot mivelni és a magasságnak és tisztaságnak megfelelő fokára fejleszteni.

Hibák és ezek javítása.

a) A növendék rikácsol, vagyis a hangszalagok túl erős megfeszítése következtében túl magas hangot ad. Erős belélekzés után lehetőleg halk és mély hangot adunk, közben érzékelletjük a mellkas rezgését, vagy pedig v-vel, avagy m-el kezdjük a hangoztatást, közben nyomjuk meg a paizsporc szélét, hogy ezáltal a hangszalagok feszültségén lazítsunk.

b) A növendék morog, azaz túlságosan mély hangot ad. Lehetőleg magas és erős hangon beszélünk s beszédközben érzékelletjük a gégénk emelkedését; vagy a növendék gégéjét hüvelyk és mutató ujj közé fogva felfelé toljuk. A növendék túlságos megerőltetése kerülendő. Idővel úgyis megerősödik a hang. Reitter által ajánlott módszer, hogy tudniillik a növendéket figyelmeztessük, miszerint vékonyan adjon hangot, alig vezet eredményre.

c) A növendék a levegő egy részét az orrán keresztül bocsátja ki.

A tanár hangadás közben tartsa a növendék kezét a nyitott száj elé és fogja be az orrát.

A hangoztatási gyakorlatoktól nagyon sok függ, azért sokáig kell őket végeztetni.

4. Különböző sorrendben elmondjuk az abc hangjait és biztatjuk a növendékeket ezek utánzására. Ez rendesen nem marad eredmény nélkül, mert nem ritkán sikerül egyes hangokat kicselelnünk, melyeket a rendes úton fáradsággal kellene kifejleszteniünk. Magától értetődik, hogy itt csak azt lehet fixszirozni, amit a növendék minden erőlködés nélkül produkál. Ez a próba minden gyakorlat után ismétlendő, de mindég más-más sorrendben, mert így lehetséges, hogy ma könnyen nyerünk olyan hangot, a melyet tegnap nem sikerült kifejleszteniünk. A tanár ügyessége itt különösen abból áll, hogy az erőltetés nélkül jelentkezőt felhasználja és az újat lehetőleg ehhez kapcsolja.

5. A beszédoktatást szolgáló előgyakorlatokkal párhuzamosan haladnak az írási előgyakorlatok. Ezek a következők:

a) a kar függőleges — vízszintes — ferde és ivirányú mozgásai;

b) az írás elemeinek (vonalak, ivenk stb.) a levegőbe való írása. Előbb a mutatóujjal, azután a helyesen tartott palavesszővel;

c) a betű elemeknek (a táblára való írása és pedig: pontok függőleges és vízszintes irányban, továbbá hajsza és alapvonalak, görbe és hajlított vonalak különböző irányokban).

6. A beszéd és írás előgyakorlatai mellé felvehetők még a következők: képek szemlélése; a képben bemutatott tárgyak felkeresése a valóságban; a tárgyak és eszközök használatának a jelzése; egyes tárgyak részeinek a felkeresése; a színek kiválogatása; különböző alakok (kereszt, négyszög stb.) kirakása stb.

— Folytatása következik. —

Szakirodalmi szemle.

Új iskolapadok címen *Heinrich I. a brühli* siketnémaint. igazgatója a *Bl. f. Taubstummenbildung* február 15. számában siketnémaintézetek számára készített padokat mutat be. A padok tervezője *Barth* német siketnémaintézeti tanár.

Miután az iskolapadok a siketnémák intézeteiben úgy egészségügyi, mint célszerűségi szempontból kiválóan fontos szerepet játszanak, nem végzünk talán felesleges munkát, ha fentemlített padokat e helyütt megbeszélés tárgyává tesszük. Annál is inkább, mert úgy a külföldi-, mint az itthon való intézetekben eddig használatos padok több-kevesebb mértékben kifogás alá esnek.

A mi siketnémáink naponta átlag 6—7 órát töltenek az iskolában. Minden tekintetben jogos tehát az a követelmény, hogy a sok ülésre kárhóztatott siketnémát olyan padokba ültessük, amelyek amúgyis többnyire gyenge szervezete egészségének nincsenek ártalmára és a mi speciális tanítási eljárásunknak megfelelőleg, a legcélszerűbben helyezhetők el a tanteremben. Ebből kifolyólag általában a következőkre tartozunk figyelemmel lenni: a pad differenciájára és distanciájára, az ülés magasságára, az asztallapra, a pad támlájára, a ki-, bejárás és felállás könnyüségére, végül pedig a padok miként való elhelyezésére.

A differencia a pad asztallapjának az ülőlaptól való függőleges távolsága. E távolság főleg az írásnál jön számításba. Az írásnál egészségügyi szempontból leghelyesebb, ha a test egyenes tartású. Egyenes tartású pedig csakis akkor lehet, ha megvan a kellő differencia. Ha az csekély, akkor testet meg kell hajlítani, a vállak pedig tulságosan leereszkednek; ha a differencia nagy, akkor meg a vállakat a rendestől eltérően kell emelni.

Általános és helyes szabálynak el lehet fogadni azt, hogy a differencia nagysága az alkar hosszának feleljen meg.

A távolság a pad asztal- és ülőlapjának egymástól való vízintes távolsága. Legjobb az olyan szerkezetű pad, amelyik mínusz távolságú, azaz, amelyikben az ülőlappal az asztallap alá kerül és így az ülésnél a gyermeket az egyenes testtartásra mintegy ráutalja.

Az ülőlappal magasságát illető követelmény, hogy a gyermek a padban ülve, combja a térdig vízintes, alsó lábszára a térd-

től lefelé függélyes irányba essék, a talpa pedig egész teljességében a padlón nyugodjék.

Az asztallap legjobb, ha a növendék felé egy kissé lejtős. A pad támlája alkalmazkodjék a hát hajlatához.

A siketnémaoktatás szempontjából megkívánható speciális követelmények még, hogy 10—12 padot úgy lehessen egymás mellé körbe állítani, hogy azok 2 méternél nagyobb átmérőjű kört semmi esetre ne képezzenek; hogy a gyermekek egyenes testtartásból nehézség nélkül tudjanak egymás ajkáról leolvasni s hogy a padokba való ki- és bejárás és felállás könnyen és zavaró zaj nélkül mehessen végbe. Végül megemlítem még, hogy nem hagyható figyelmen kívül az a kíváncsi is, hogy a siketnéma tanuló szemének, a hangok természetes állásának megfigyelése, a beszéd igaz képének felfogása céljából, a tanár szájával egy irányba kell esnie.

Aki csak nagyjában is ismeri hazánk intézeteit és azok osztályainak felszerelését, rögtön tisztában van vele, hogy az imént vázolt követelmények a legtöbb helyen csak nagyon csekély mértékben részesülnek figyelemben. Az egyes intézetek egy-egy osztályába korra és testi fejlettségre nézve egymástól nagyon is eltérő gyermekek járnak. És mégis azt kell tapasztalnunk, hogy a gyermekek bármily erős-, vagy elmaradott növésűek legyenek, egyforma székben ugyanazon kerek asztal mellett kénytelenek ülni. Hogy legyen meg itt minden egyesnél a kellő differencia? Hol van az asztallap lejtősége? A gyermek hanyag kényelem-szeretete pedig megtartja-e mindig a distanciát? Az ülőlap kívánatos magasságáról szó sem lehet. Ha valaki az asztal alá tekint, az a lábakat különböző mértékben a levegőben látja lógni. Jó ez? egészséges ez? Bizony nem! A nyugtalan, pajkos gyermeki vér a székeket ide-oda ráncigálja. Örökös zaj, zakatolás teszik próbára ügyis nagyon igénybe vett türelmünket.

Ambár készséggel ismerem el, hogy különösen újabb időben az arra utalt szakférfiak a berendezésben is iparkodnak a követelményeknek eleget tenni, nem mondhatom, hogy az minden tekintetben sikerült is nekik. Pl. sem a temesvári és budapesti padokról, sem a kecskeméti és szegedi asztalokról nem lehet azt mondani, hogy egészen jók. Ezekkel szemben a *Barth*-féle padok határozottan sok előnyös dolgot egyesítenek magukban. De lássuk csak közelebbről. A pad talpon nyugszik. A gyermekek nagysága szerint a pad alsó részén levő lábrostélyt a gyermek alsó lábszár hosszának megfelelőleg lehet beállítani. Az ülőlap szintén fel és alá mozgatható. Akármilyen korúak vagy növésűek legyenek a gyermekek, mindig úgy lehet ültetni őket, hogy a szemük a tanár szájával egy irányba essék. A kiállásnál tapasztalható nagyság különbség az ülésnél ilyenformán majdnem teljesen elenyészik és így a kisebb gyermeknek nem kell a nyakát egészen hátraszegnie, avégből, hogy a nagyobbiknak a szájáról leolvashasson. A pad ülőlapja a felállásnál hátra

esik. A ki-bejárás tehát könnyű. A lábak surlását a lábrostély jobban akadályozza, mint a sima padló. Az asztallap lejtős, de vízintes irányba is hozható. Az eddig készült padok távolsága null, vagy plusz; ami az írás szempontjából kifogásolható, de ezen könnyű segíteni. A pad hátsó részében egy szabadon lengő deszka van elhelyezve. Erre helyezkedik a pad, ha takarítás céljából a hátára fordítjuk. A tintás üveg olyan szerkezetű, hogy belőle a tinta nem ömölhetik ki. A padok könnyen mozgathatók és elég kis körben állíthatók fel. Egynek az ára 30 korona.

r.

Általános pedagógiai szemle.

A *Polgári Iskolai Közlöny* januári számában *Greisinger O.* a rajztanítás újabb irányáról értekezik. Miután a siketnémák intézeteinek legújabb kiadott rajzterve is ez új irány elvi alapján állított össze, érdemesnek találjuk *Greisinger* cikkéből a következőket közölni:

Az új irány szerint a rajztanítás a következő elveken alapul: Mindenki tapasztalta, hogy a gyermek első rajzkísérletei a természetben előforduló és előtte ismeretes tárgyaknak emlékezetből való lerajzolásából állanak. Ezen kétségetkizáró tényre alapítják a természetes módszer követői a rajztanítás menetét. A rajztanításnak tehát ezek alapján, a kézügyesítő előgyakorlatokon kívül, a természet és emlékezet után való rajzolásból kell állani. Ez a menet felel meg a természetes sorrendnek, melyet mindenki saját magán tapasztalhatott. Csak ezen módszer szerint tanítva, érhetjük el azt, hogy a gyermekek szívesen, könnyű szerrel, csaknem észrevétlenül megtanulnak rajzolni. A tantárgy iránti érdeklődés felkeltését, a szorgalom és munkakedv ébrentartását és fokozását csakis ezen az úton lehet elérni. De nemcsak a tanulókra nézve kellemes és kedves ez a módszer, hanem a tanárra is, főként fegyelmi szempontból, mert a tanulók szívesebben és többet rajzolnak és sokkal, de sokkal kevesebbet rendetlenkednek, mint régebben. Hát hogyha még a gyermekek lelki világát vizsgáljuk, mily óriási különbség van a mostani és a régi tanításmód között. Most csupa vidám arc és kifogyhatatlan munkakedv, előbb a legtöbbször a kín és szenvedés jellemezte a rajztanítási órákat a sok elrontott rajz révén. Ami természetes is, mert a gyermekeknek túlnyomóan mértani síkdiszitéseket és ornamentális dolgokat kellett másolni; az ornamentális rajzolás pedig leginkább stilizált, az élettől távol álló alakokból állott, mely iránt érdeket kelteni bizony nem igen lehetett, hiszen a legtöbb ornamentet az életben alig, csakis a papíron látta, azért azok lelki világától messze es-

tek, a geometriai diszek komplikált beosztása pedig csakhamar kifárasztotta elméjét, megsibbasztotta kezét és ezáltal unalmassá vált.

A természetes módszer ellenzői azt tartják, hogy az ornamentális rajzolással a tanulók a vonalak szépségét, a szimétria törvényeit, a szabályosságot és részarányosságot jobban elsajátíthatják, mint a természetből vett tárgyak közvetlen rajzolása által. Pedig nem így van, aki természet után jól tud rajzolni, az helyesen rajzolja meg a síkéitményeket is, de nem megfordítva, mert a természet után rajzoló tisztában van a látott formákkal, más szóval, helyesen lát e térben, míg aki mindig csak síkmintákat rajzolt, annak távlati felfogása egészen elsatnyul; innen van az, hogy a lapmintához szokott gyermek rendszeren nem azt rajzolja le, amit lát, hanem amit tud. Még az a tanuló is, aki különben kitűnően tud síkbeli diszitéseket másolni, egy természetes tárgy elé állítva, a legtöbb esetben minden támasz nélkül van és alig tud mozdulni, azt sem tudja, hol kezdje meg a dolgot. Ez nem is csoda, mert hiszen, amíg idáig jutott, egyáltalán nem, vagy csak igen kis mértékben lett a természetes dolgok szemléletére szoktatva és most egyszerre az a feladata, hogy a térben lévő tárgyat helyesen látni és azt síklapon lerajzolni tudja.

*

A *Magyar Tanítóképző* januári számában *Váradi Lajos* benünket is közelebbről érdeklő megfigyeléseket közöl az iskolába járó gyermekek beszélő képességéről, főként pedig a selypességről. Szerinte a selypességet sohasem a gyermeknek, hanem mindenkor a szülőknek kell felróni, mivel a beszélőszerv épügy elfogadja a helyes kiejtést, mint a helytelent és épügy idomul az egyikhez, mint a másikhoz. S bár egyik-másik hang kiejtése nehezebb, ha a gyermek folyton csak a helyes kiejtést hallja, folyton igyekszik beszélő szervét idomitani. Némely gyermek egyik-másik szóban helyesen ejti ugyanazt a hangot, amelyet a másikban rosszul mond. Különösen sok a selypések száma az elemi iskolák alsóbb osztályaiban. Az általa megvizsgált 698 gyermek közül 257 selypített (36,8%). Okszerű kezelés mellett teljesen elenyészett 208 gyermek selypessége, kevésbé megmaradt 49-nek.

Ez kétségtelenül oly szép eredmény, amely a beszédhibák gyógyításáról a tanítók részére tartott nyári tanfolyamoknak állandósítását nemcsak indokolja, hanem kívánatossá is teszi, hogy az érzékűek iskoláinak tanítósa ezeket minél tömegesebben keresse fel.

A siketnémák tanárai részéről különös figyelmet érdemel az a kimutatás, amely »a selypesség osztályozását hangok és kor szerint«¹ tünteti fel; e szerint az érzékű gyermeknek is főként azok a hangok okoznak kiejtési nehézségeket, a melyeknek tanítása a siketnémák iskolájában is a legnagyobb fáradsággal jár.

Az érdekes kimutatás a következő:

Betűk	A g y e r m e k k o r a						257-nek hány %
	6	7	8	9	10	Összesen	
a á	—	—	—	—	—	—	—
b	1	2	—	—	—	3	—
c	32	21	6	2	1	62	24·1
cs	25	16	5	1	—	47	18·2
d	11	6	3	—	1	21	—
e	—	—	—	—	—	—	—
é	1	—	—	—	—	1	—
f	—	1	—	—	—	1	—
g	10	10	4	1	1	26	10·1
gy	6	13	3	—	2	24	9·3
h	—	1	—	—	—	1	—
i	—	—	—	—	—	—	—
k	8	3	2	—	—	13	—
l	6	1	1	1	1	10	—
m	1	—	—	—	—	1	—
n	2	1	—	—	—	3	—
ny	12	11	3	—	2	28	10·9
o	—	—	—	—	—	—	—
ó	—	—	—	—	—	—	—
ö	7	3	1	—	—	11	—
ő	6	4	1	—	—	11	—
p	—	1	—	—	—	1	—
r	62	27	5	3	2	99	38·5
s	22	18	5	1	1	47	18·3
sz	15	12	3	1	—	31	12
t	—	—	—	—	—	—	—
ty	28	22	7	—	2	59	22·9
u	—	—	—	—	—	—	—
ü	2	2	—	—	—	4	—
z	36	17	7	2	1	63	24·5
zs	36	29	7	4	2	78	30·3
j	5	6	1	—	—	12	—
v	1	—	—	—	—	1	—

*

A *Gyermektanulmányi Bizottság* február hó 10-iki gyűlésén dr. Balassa József »Néhány siketnéma és vak gyermek nyelvi fejlődéséről« értekezvén, az előttünk is jól ismert Bridgman Laura és Keller Helén, továbbá a francia Heurtin Mária, Obrecht Mária és a budapesti Egrí Margit siketnéma és vak gyermekek beszédfejlődését ismertette. Az érdekes előadásról Tas J.-nek az N. L.-ban közölt részletes tudósítása alapján a következőket közöljük:

»A normalis gyermeki lélek fejlődésének megfigyelését ellenőrizni nagyon nehéz, mert sokszor nem tudjuk valamely okozat okát megtalálni; ellenben a siketnéma és vak gyermek lelke ezen fogyatékoság által korlátok közé szorult, bilincsbén van, mivel a külső hatást csak más lény szándékos hatása által veheti tudtul, ezáltal ellenőrizhető.

Az ember és külvilág közötti összekötő kapocs: a beszéd. Az érzékszervek útján jut minden érzet az agyba, mint a lelki életünk középpontjába. A legfontosabb ilyen út a látás és a hallás. Az ilyen fogyatkozásokban szenvedőknél a nevelő feladata tehát olyan utat találni az elzárt agyhoz, mely a látást és hallást pótolja és ez a tapintás érzéke; ha az agy normalis, úgy ez pótolja mindkettőt.

Bámulatos érzékeny tapintásúak e szerencsétlenek.

Keller Helén írja önéletrajzában, hogy egy alkalommal anyjával sétált s megérezte, hogy édesanyja összerezett. Kérdezésére anyja elmondta, hogy egy fiú a hátuk mögött elcsattintott valamit s az megijesztette.

Más alkalommal nevelőnőjével sétált. Megérezte kezén, hogy az igazgatott. Kérdezősködésére nevelőnője felvilágosította, hogy a közelben a rendőr egy embert letartóztatott s az izgatta fel.

Önmagáról írja: »Itt állok a templom közepén s érzem az orgona hanghullámait, hozzám csapódni, mint mikor a tengerparton állva, a hullám ér.«

Mi éperzékűek meg sem értjük a tapintás ily finom fokát, mi ehhez hasonlót nem is érezhetünk.

Már most az a nehézség, ezen tapintás által a beszédet megtanítani. Az eljárás rendszeren utánzás. Bridgmannél domborúan volt minden tárgyon a tárgy neve s csak a harmadik napon tudta megérteni az első szót: szék; s arcán emberi mosoly jelent meg, lelke felébredt: emberré lett.

Keller Helén napokon át tanult; egyszer Miss Sullivan kivitte a kúthoz s egyik kezére vizet eresztett a kút csapjából, másik kezével a »viz« szót betűzte. S ekkor értette meg az első szót. Önéletrajzában írja: »Megnyílt a nyelv titka, lelkemet életre keltette s tanulási vágy töltött el.«

Megtanulta, hogy minden tárgynak van neve s mindegyik után kérdezősködött.

A nyelv az a kulcs, mely létrehozza a lelkek közti kapcsolatot. A szó által szabadul fel a gondolat, ez teszi lehetővé a kultúra fejlődését. Szavak nélkül nem lehet emberi nyelv.

A siketnéma-vak és a normalis gyermek nyelv fejlődési foka között meg van a hasonlóság.

Ezek a fokok az értelem és gondolattal együtt fejlődnek. Az élettani siketség és vakság, majd a gagyogás; hallja a hangot, de nincs még jelentése, majd tud jelentést hozzáfűzni s végre a tudatos beszéd; az írás-olvasás tudása. Ma már a 4–6 éves gyermek a grammatika szabályai szerint fejezi ki gondolatait.

A szó jelentését minden gyermek önmaga alakítja meg. A beszéd pedig saját lelkével együtt fejlődik ki.

Nyelvtudósok azon vitakoznak, hogy mi volt előbb: a névszó vagy ige? Bizony egyik sem. Legelőbb megvolt a mondat. Mikor a gyermek azt mondja: »Baba!« vagy »Tejet!«, ez azt jelenti, »Adjatok tejet!« A mondatból fejlődik ki a szó.

Gondolkodás nélkül nincs nyelv. Gondolkodunk, mielőtt még beszélni tudnánk. Az egyén fejlődésében a gondolat megelőzi a nyelv készséget; ez csak szemléleti gondolkodás. Magasabb rendű elvont gondolkodáshoz szavakból álló nyelv szükséges. Olyan a nyelv és a gondolkodás, mint az egymásba kapaszkodó fogaskerék. Minél nagyobb a nyelvi fejlődés, annál nagyobb a gondolkodás s így van ez a szerencsétlen lényeknél is.

Hogy ők tényleg olyan szerencsétleneknek érzik-e magukat, amilyeneknek mi — érzékűek — őket tartjuk, nagyon kérdéses. Legalább nem panaszkodnak.

Bridgman azt mondja: »Milyen szerencsés vagyok, hogy e világon élhetek. Boldog és megelégedett vagyok!«

Keller írja magáról: »Nagyon kellemes ezen a szép világon élni, szemmel nem látom, de látom lelkemmel!«

Annyi bizonyos, hogy a tudománynak haszonnal és felvilágosítással szolgálnak.

gr.

Hirek.

Szaktanácsi gyűlés. A gyógypedagógiai intézetek orsz. szaktanácsa f. évi február hó 17-én gyűlést tartott, melyen a folyó és személyi ügyeken kívül a következő közérdekű pontok vétettek tárgyalás alá: 1. A siketnémák oktatására szolgáló tanterv egyöntetű magyarzásának elérésére vonatkozó javaslat. 2. Az állami kisegítő iskola ig.-nak felterjesztése a gyógypedagógiai és javító intézetek kapcsolatba hozatala iránt. 3. Hercsuth Kálmán felterjesztése a gyűjtések korlátozása tárgyában. 4. Hertilla Szilárd »Képes Szótárának« bírálata. Amint a tárgysorozatból látható, e gyűlésen oly kérdések elintézéséről volt szó, melyek nemcsak érdeklődésünket kelthetik fel, hanem talán véleményünk nyilvánítását is szükségessé teszik.

Választmányi gyűlés. A siketnémaintézeti tanárok orsz. egyesületének választmánya f. évi február hó 24-én gyűlést tartott, melyen a folyó ügyeket, a közgyűlés idejének és helyének meghatározását, a pragmatikakérdést és tagfelvételeket intézték el. A gyűlés lefolyásáról szóló jegyzőkönyvet jövő számunkban közöljük.

Hymen. *Szobolovszky István* a siketnémák körmöcbányai intézetének tanára eljegyezte *Marro Kazuska* kisasszonyt Körmöcbányán.

Vezérkönyv. Megbízható forrásból örömmel értesültünk vezetőségünknek azon legújabb, igen hasznos és már a közel jövőben megvalósuló tervéről, hogy a siketnéma-intézetek alsó osztályainak nyelvtanítása számára oly vezérkönyvet szándékozik iratni, mely a tantervvel és a tankönyvpályázaton elfogadott tankönyvvel mindenben összhangzásban legyen. A vezérkönyv megírásával a tankönyv írója fog megbízhatni.

Ulrich Géza temetése. Február hó 2-án kísérték örök nyugalomra *Ulrich Géza* aradi kartársunkat. Temetése egyszerűen, de a hű barátok és kartársak igaz részvétele mellett folyt le. *Éliás Jakab*, az aradi intézet igazgatója megható szavakkal vett búcsút a kartársak nevében a szerető apa, a fáradhatatlan tanító, a hű kartárs és igaz baráttól. Ravatalára az aradi intézet tantestülete: »A jó barátnak – kartársai!« a váci intézet tantestülete pedig: »Utolsó üdvözlét a váci kartársaktól!« felirattal tett koszorút. A kolozsvári intézet testülete egy jótékony cselekedet gyakorlásával váltotta meg koszorúját. — *Ulrich Géza* Vácon, 1853-ban született. Tanulmányait Vácon, majd az esztergomi képezdőben végezte. 1872—1896-ig Vácon tanító volt. 1876-ban a váci intézetben gyakornokká lett s itt a siketnémák oktatására képesítettvén, 1890-ig működött. 1890-ben Kolozsvárra helyeztetett át, ahonnan a folyó iskolai év elején helyeztetett Aradra, ahol hosszú kinos szenvedés után utolérte a kérlelhetetlen halál. Aradra már betegesen ment s itt alig 1 és 1/2 hónapig tanított, ettől kezdve mindig betegebb-betegebb lett bekövetkezett haláláig. Három árvát hagyott maga után, akik most kenyérkereső nélkül vannak. Szorgalmas munkás, kitűnő zenész volt. Írt egy *Nagy-misé*t. Pedagógiai dolgozatai a *Család és Iskolában* jelentek meg.

A siketnémák védelme. *Klis Lajos* a siketnémák budapesti iskolájának igazgató-tanára 1906. évi január hó 15-én a *Magyarországi Nőegyesületek Szövetségé*-nek értekezletén felolvasást tartott a siketnémákról, azok oktatásáról és védelméről. A nagy terjedelmű és értékes felolvasást lapunk szűk tere miatt nem közölhetjük ugyan, de szükségesnek tartjuk felemlíteni itt azokat a pontokat, melyeket felolvasó elfogadásra és kivitelre ajánlott az egyesületnek. Ezek a pontok, melyek legutóbbi közgyűlésünk határozatának intencióit is szolgálják, a következők: Mondja ki az egyesület, hogy:

»1. A siketnéma gyermekek számára tájékoztató röpiratot ad ki, melyben egybefoglalja a siketnémák helyes irányú nevelésének s az iskolai életre való előkészítésének szabályait.

2. A rendelkezésére álló folyóiratokban és lapokban, esetleg önálló külön füzetben ismeretterjesztő közleményeket bocsát

közre időnként avégből, hogy a közönség előtt a siketség okai s azok a profilaktikus intézkedések nyilvánvalókká váljanak, a melyek segélyével a siketnémák számarányát apasztani lehet.

3. Mozgalmat indít az iránt, hogy az 1901. évi VIII. és XXI. tc. alapján az elhagyott gyermekek védelméről kiadott B. M. szabályrendelet 31. és 33. §-ai szerint elhagyatottnak nyilvánított s az állami gyermekmenhelyekre felvett siketnémák közé soroztassék minden olyan kiskorú siketnéma gyermek, akiről a szülők gondoskodni (neveltetni és taníttatni) nem akarnak vagy pedig erre szegénységüknél fogva képtelenek. Ilyen esetekben még a szülők akarata ellenére is elhagyatottnak nyilvánítandó a gyermek.

4. Az állami gyermekmenhelyeken levő siketnémákat 7 éves korukban a megfelelő segélynyújtással (eltartási díj megfelelő kiegészítése) a legközelebbi szakiskolába, vagy intézetbe véteti fel.

5. Tagjait arra ösztönzi, hogy a siketnémák intézeteit önkéntesen nyújtott adományok-, hagyományok- és alapítványokkal igyekezzenek támogatni.

6. Tekintettel arra, hogy a jelenleg érvényben levő felvételi szabályzat értelmében a 10. életévüket immár betöltött siketnémák rendes szakiskolákba többé nem vehetők fel, mozgalmat indít az iránt, hogy az így önhibájukon kívül oktatás nélkül maradt siketnémák számára Budapesten és esetleg a vidéki nagyobb siketnéma-intézetek székhelyein is évről-évre egy-egy tanfolyam szerveztessék, melyen az írás, olvasás és számolás s esetleg a hangos beszéd is taníttatnék.

7. A székesfővárosban és a vidéki intézetek székhelyein levő jobb iparos-mestereket felkéri, hogy a siketnéma-intézeteket végzett fiú növendékek ipari kiképzésére vállalkozzanak. Az ajánlkozott mesterek neveit évről-évre összegyűjti s a névsort miheztartás és további eljárás céljából közli az érdekelt intézetek igazgatóságaival.

8. Mozgalmat indít az iránt, hogy a siketnémák ipari kiképzésére vállalkozó mesterek egy-egy siketnéma ifjú gyakorlati kiképzése után megfelelő állami elismerésben és pénzbeli jutalomban részesüljenek.

9. Alaptőkét gyűjt, melyből az ipar bármelyik ágában kiképzett szegénysorsú siketnémákat önálló iparműhely nyithatásához segíti.

10. Támogatja a »Szeretet« orsz. egyesületet ama tervének megvalósításában, hogy a felnőtt siketnéma leányok számára Budapesten lehetőleg mielőbb foglalkoztató műhelyeket állíthasson fel.«

E javaslatot magáévá tette a szövetség és bár a javaslat valamennyi pontjának megvalósítására — mint erkölcsi testület — nem törekedhetik, mégis a kevesebb anyagi áldozatot kívánók érdekében a mozgalmat azonnal megindítja. Legkülönösebb feladatának azonban a siketnéma leányok otthonának megvalósítását tekinti.

Apróságok. 1905. szeptember 29-én *Weissenfelsben* leplezték le *Hill Mór* szobrát.

Guentin Károly és *Engelke Ágost* németországi siketnéma intézeti tanárok nemrégén ünnepelték 50 éves jubileumukat.

Oroszországban körülbelül 150—200 ezer siketnéma van. 1898-ban a siketnémák gyámolítására egyesület alakult, melynek célja iskolák, gyermekkertek és asyllumok alapítása. Az egyesület statisztikai kimutatása szerint *Oroszországban* jelenleg 2000 siketnéma (1½%) részesül nevelésben, illetőleg gyámolításban.

A *skandináviai* országokban működő kartársak kopenhágai gyűlésén *Forchhammer nyborgi* igazgató a siketnémákkal való érintkezés könnyebbitésére egy új módszert ajánlott. Azt ajánlja, hogy a beszédszerveknek belső, nem látható állásait és mozgásait kézmozdulatokkal tegyük szemlélhetővé. Szerinte így a leolvasásnál előforduló hibák és félreértések 80%-a elesik. A gyűlés nem hozott határozatot.

Németországban az elmúlt évben hat siketnéma intézeti tanár kapott kitüntetetést. Négy a IV. osztályú koronarendet, egy a II. osztályú Albrecht-keresztet, egy pedig a koronarend érdem-érmét kapta.

Svájcban iskolát létesítettek gyengetehetségű siketnémák számára.

A múlt év folyamán a *bécsi siketnémaintézet* 125 éves, a *schleswigi* 100 éves, a *büreni* 75 éves s a *rotterdami* 50 éves fennállását ünnepelte.

Olvassóinkhoz! Lapunk, illetőleg a „Gyógypedagógiai Szemle“ és a „Szemle“ első évfolyamai a következő árban kaphatók:

I—V. évfolyam külön-külön 10 korona. Ugyanezen évfolyamok ára együtt, egyszerre rendelve 40 korona. A VI. évfolyamtól kezdve minden egyes évfolyam ára 7 korona. Ezek az árak azonban csak az egyesületi tagok számára vannak meghatározva, akik a részletfizetés kedvezményében is részesülhetnek. Intézetek számára bármely évfolyam ára 12 korona.

Szükségesnek tartjuk itt megjegyezni, hogy az I—V. évfolyamokból már csak pár példány kapható.

Kiadóhivatal.